

i ironizatori podržavali su najbolje odnose sa objektima svojih duhovitih ironija, ručavali su sa njima i zajednički su se smijali tim paradoksima. Trebao je da se otpor, koji je svuda postojao, prenese i uhvati korjena u zemljama gdje ljudi više cijene riječi, i vezuju se za riječi, kao simbole ideja i načela.

Kad je moć centralnih monarha rasla, i kad su kraljevi španjolski, francuski i engleski uspjevali da se učvršćuju uz pomoć papinu, da zaključuju sa njima saveze i lige, prijateljstva i dobijaju pomoć njegovu u svojoj unutrašnjoj politici, otvoren otpor protiv pape u tim zemljama nije bio moguć. Samo su na njemačkom terenu postojale neke šanse, baš zbog historijskog sukoba mnogostoljetnog, između Germana i Rima, između rimskih careva njemačke nacije i rimskih biskupa, između barbarske snage zavojevačkih četa i fine diplomatske, latinske vještine, između životnih energija centralne i sjeverne Evrope i dugog iskustva političkih borbi na apeninskom tlu, između prava pesnice i historijskih pisanih pergamentskih prava. Romanske zemlje imale su, napokon, svaka po nešto od staroga Rima: gradove, jezik, civilizaciju, tradicije, jedan zajednički duhovni fond. Nacionalni ponos nije im bio vrijeđan od papa. Ako je francuski kralj bio u nekom savezu protiv pape, to je bila borba rođaka oko nasljedstva ili oko granice. Sa Nijemcima je postojao neprestano više ili manje otvoren sukob. Latinski jezik je bio narodu potpuno tuđ, kao što im je bila i ostala tuđa sva rimska civilizacija. Jedan Medici je uvijek imao šansa da će postati rimski papa, brandeburški ili saski knez nisu to nikad mogli da budu. A ipak su u crkvenom porezu njemački gradovi imali znatna udjela i Heine sa ironijom spominje, da Luther nije nikako razumio u čemu se sastoji Tetzeloova trgovina sa oprostima grijeha, dok je od utržaka tih oprosta ipak građena rimska katedrala.

Ipak nisu šanse za uspjeh reformacije ni u Nje-